

Selâhattin ALAN ve Saint Joseph Mektebi İlişkisi

Can EREL

Uçak Mühendisi

can.erel@canerel.com.tr

Emekliliğim sonrası Selâhattin Reşit Efendi'nin Türkiye Cumhuriyeti'nin yurtdışında yetiştirdiği ve ülkeye dönüşü sonrası mesleki kariyerimin çeyrek asırlık başlangıç dönemini geçirdiğim Eskişehir Tayyare Fabrikası'nda (1.HİBM) mecburi hizmetini yaptığını öğrendiğim zaman adını, anısını ve eserlerini bilmememiş olmanın verdiği utancı tarif edemem...

Merakla yapmaya başladığım araştırmalar ve görüşmeler sonrası,

- Onun Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Tayyare Mühendisi olduğunu,
- Cumhuriyetin onuncu yılı nedeni ile özgün tasarımını da yaparak liderliğinde ürettiği tayyare prototipini de Eskişehir Tayyare Fabrikası'nda ürettiğini,

öğrenince o güdüleyici utancın katmerlendiği de sır değildir.

Selâhattin beyle beraber yurtdışına gönderilen farklı öğrenciler olduğunu da öğrenince çalışmalarım ona göre düzenledim; yıllar sonra Milli Kütüphane girişimi yeniledim ve düzenli çalışmaya başladım...

Türk Hava Kurumu'na başvurumda, arşivinde ilgili dosyaları incelememe izinini alınca dünyalar benim oldu! Önemli miktarda bilgi ve veriye eriştim, yaptığım görüşmelerimi de dikkate alarak hazırladığım makaleyi, bu konuyla ilgili fotoğraflara sahip olan meslektaş ve ilgidaşlarımın da paylaşımları süsleyerek "İlk Tayyare Mühendisliği Öğrencileri ve Makinist Stajyerler" isimli makalemi hazırlayarak yayınladım.

Farklı ancak birbirini tamamlayan konulardaki makalelerimin gördüğü ilgi ve aldığım eleştiriler bütünlüycü yeni bir ürün olarak bir kitap için cesaret verici idi...

Bu sürede, farklı içerikte bir televizyon söyleşi serisi olarak hazırladığım projem gadre uğrayınca, bu projemin "Türkiye'de Endüstrinin Gelişiminde İz Bırakanlar" ismin düşüncemdeki kitap içeriğine de çok uyacağını değerlendirip Mart 2014 başında kitabımı yayınladım.

Kitabın, "İlk Tayyare Mühendisliği Öğrencileri ve Makinist Stajyerler" isimli dördüncü bölümünde, bu sürecin sebebi Selâhattin beyi özel olarak ele alan bir başka makaleyi hazırlayarak bu kitabın zaman içinde yapılacak yeni baskılarında kapsamaya karar vermiştim.

Birkaç ay içinde hazırlıkları "Selâhattin Reşit Alan" başlıklı makaleyi yazmaya yeter geldi; hatta bir süre sonra bu çalışmamın sonucunu "Kokpit'ten Bakış" isimli periyodik yayınlarında yer vermek isteyen Türkiye Havayolu Pilotları Derneği (TALPA) Yönetim Kurulu Başkanı Kaptan Pilot Gürcan MANTI büyüğümüne de olur vermiştim, yayınladı.

Ancak o makaleyi hazırlayan bilgimde hata ve eksik olduğunu, Selâhattin büyüğümün ismini bile doğru yaz(a)madığımı, makale içeriğini gönderilmesi isteğini talebin sebebi ve belirtilen ilişkilerinin ispatını rica etmem üzerine sinirlenerek, kullandığım fotoğrafların bazıları nedeni ile yayını toplatmamı isteyen, aksı halde beni mahkemeye vereceğini belirten yurtdışındaki akraba da söylememişti...

... Selâhattin beyin yurtdışındaki akrabasının yarattığı gerginlik makalemi ilk kitabımda kapsamamı engellese de zaman içinde hatalarımı düzelterip eksiklikleri tamamlama gayretim eksik bir bulmacanın kelimelerini bulmanın verdiği benzer keyifle sürdü.

Sırada, ispatlanarak belirlenecek,

- Türkiye’de okuduğu okullar,
- Paris’te konakladığı yer,
- Öğrenciliğinde dostluklardan örnekler,
- Yurtdışı öğrenimden ülkeye dönüş yılı,
- Eşi ile ilgili ayrıntılar,
- Şehit olduğu kazanın ayrıntıları,

gibi eksiklikleri yazdım, zaman içinde o eksikliklere özgü alt araştırma ve görüşmeler yapmaya başladım. Bazılarını elde ettiğim girdilerle başardım, bazısına mevcut belge ve bilgilerin analizi ile kavuştum.

Selâhattin beyin “Türkiye’de okuduğu okullar” konusu önemli ve öncelikli konu idi benim için; şöyle bir süreç gelişti:

“CAN’CA Türkiye’de Endüstrinin Gelişiminde İz Bırakanlar” kitabımın “İlk Tayyare Mühendisliği Öğrencileri ve Makinist Stajyerler” isimli dördüncü bölümünde seçilen öğrencilerin seçilme gereklilikleri,

“... ”

Türk Tayyare Cemiyeti (T.Ta.C.) tarafından, Kuva-yı Havaiye Müfettiş-i Umumisi ihtiyacı olacak yetişmiş ve nitelikli tayyare mühendislerinin yurt dışı eğitimi uygulaması ile hazırlanması amacı ile öğrencilerin seçilmesi, takip **edilecek** kurallar ve öğretimin tamamlanması sonrası mecburi hizmetlerine yönelik esasları kapsayan “Türk Tayyare Cemiyeti tarafından Tayyare Mühendisliği Tahsili için Avrupa’ya Gönderilecek Talebelere Mahsus Talimatname” hazırlanmıştır.

Bu talimatnamede de KİT ve belediyelerin yönetici ve nitelikli eleman ihtiyacının yurt dışı eğitimi ile karşılanmasında kabul edilen yöntem esas alınmış ve seçilen ilk öğrenciler;

- Ali fen tahsilini bitirmiş,
- Fransızcası çok kuvvetli,

olacak şekilde Mühendis Mekteb-i Ali’sinin birinci devresini bitirenler arasında, Maarif Vekâleti tarafından düzenlenen konkur sonucunda belirlenmiştir.

“... ”

Bu belirlemeye göre, Selâhattin bey ileri seviyede fen ve matematik bilgisi yanında kuvvetli bir Fransızcaya sahip olarak Mühendis Mekteb-i Ali’sinin birinci devresini bitirmiş olmalıydı...

2/5 (04.07.2024)

Tabilmek

Bu durumda, Fransızca öğrenim veren bir ilk ve/veya ortaöğrenime ihtiyaç vardı... Mühendislik öğrenimi için ise kaynak tek ve zaten belirliydi: Mühendis Mekteb-i Ali (Bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi)...

Araştırmalarımda eriştiğim, siyaset ile de uğraşan edebiyatçı eniştesi İbrahim Alaettin GÖVSA'nın "Acılar: Nazım, Nesir" esrinde yer alan,

"...

Salâhattin Reşit, yedi sekiz yaşlarında iken Moda Fransız Mektebi'ne verildiği zaman üç ay içinde Fransızca'yı konuşacak derecede yüksek bir zekâ kabiliyeti gösteriyor ve (Freres)'leri hayrete düşürüyordu. Bir aralık Kadıköy Lisesi'ne verildi. Şimdi Mülkiye Mektebi Müdürü bulunan arkadaşım Mehmet Emin o zaman bu mektebin müdürüydü. Kendisine Salâh'ı tanıtmak için mektebe gittiğim zaman «Aman, demişti, buna dikkat ediniz, harikulâde bir çocuktur.»

Dostum hakikaten isabetli bir tahminde bulunuyordu. Salâhattin, tabii zekânın çok üstünde bir yaratılışa sahipti. Orta tahsil için Almanya'ya gönderildiği zaman on üç, on dört yaşlarında ancak vardı. Bilhassa Danzig'de okumuştur. Sonra Fransa'ya gitti ve meslekî tahsilini Paris'te tamamladı. Tayyare Cemiyeti hesabına geçmeden önce ne kadar güç şartlar içinde okuduğunu, bir kitap edinmek veya bir tiyatroya gidebilmek için çok defa sabah kahvaltılarını hazfettiğini biliyorum. Tayyare fabrikalarında çalışmak suretiyle mektep tahsilini tatbikat sahasında dahi ikmal etmiş, hem mükemmel bir mühendis, hem de iyi bir pilot olmuştu.

..."

değerlendirme kuvvetli Fransızcasının kaynağına ışık tutuyordu: "Moda'da Fransız Mektebi"...

O ilk bulgumla, okulun Sanit Josef olacağına emin bir şekilde teyit için aynı okul mezunu meslektaş büyüğüm Ekber ONUK'tan yardım rica ettim; İstanbul Özel Saint-Joseph Fransız Lisesi Türk Müdür Başyardımcısı Ender ÜSTÜNGEL ile tanıştırıldım.

Ender bey ile, 3 Nisan 2019 – 10 Mart 2020 arasındaki çalışmalarımızı ve yazışmalarımızı, beklediğim sonucu alamayınca kendisine yönelttiğim,

"... 1900'lü yılların ilk 10-15 yılında Moda'da faaliyet gösteren bir başka Fransız okulu var mıdır?"

soruma,

"Üzgünüm. O okul Saint-Joseph'tir. Ancak kayıtlara ulaşmamız olanaksız. Kayıtlar 1930'lardan sonra düzenli biçimde tutulmuş. Önceki kayıtların da 2 büyük yangın esnasında yok olduğunu düşünüyoruz."

cevabını alarak sonlandırmıştım.

Uzunca bir süre bu konuda doğrudan bir girişim yapmasam da Fransız okulları ve/veya "Saint Josef Mektebi" ilişkili bir konuda ışık arama gayretim hep oldu...

Ve uzun süredir yapmak istediğim, İstanbul Boğazı üzerinde bir helikopter turu fırsatı bulunca hem görüşmek ve hem de bu turu gerçekleştirmek üzere 26 Mart 2024 günü Kaan Havacılık Maslak Helipad'ine gittim. Arkadaşım sevgili Ferda YILDIZ ile konuşmamda onun da Saint Josef Mektebi'nden olduğunu öğrenince durumu özetleyip bir girişim daha yapmayı önerdim...

Fırsat buldukça diğer sorgulamalarımı da ihmal etmiyordum....

Fransa'dan değerli arkadaşım Sylvain, Haziran 2024 sonlarındaki bir görüşmemizde bu konuyla ilgili çabamdan haberdar olunca, o sıralarda tam da ilgi duyduğum konuyla örtüşen yıllarda İstanbul'da bulunan Fransız okulları ile ilgili bazı yayınlar okuduğunu, aldığı notlara göre,

- Saint Antoine Mektebi, Büyücade (1892)
- Notre Dame de Sion Lycée, Kadıköy (1890lar)
- Notre dame de Sion L'école Primaire, Kadıköy (1912)
- Établissement Saint Josef

gibi okullar olduğunu, yayınlardan birinin Hacettepe Üniversitesi'nden Ekrem AKSOY tarafından yazıldığını belirtti. Ekrem beye de sorularımı ilettim, cevaplamak yerine görüşme davetine zaman bulamayınca gidemedim.

Bu son listenin artırdığı umut ile hemen sevgili Ferda'ya daha önce yaptığım talebimi 26 Haziran 2024 günü anımsattım, İstanbul Özel Saint-Joseph Fransız Lisesi Türk Müdür Başyardımcısı Ender ÜSTÜNGEL ile yeniden başlayan iletimimizde öngördüğüm zaman aralığında yine kayıt bulunmadığı takip eden 10 günde iki kez yinelenirse de, farklı argümanlarla ısrarım o tarihlerdeki palmareslerin (yıllık) elektronik kopyalarının bana gönderilmesi ile sonuçlandı.

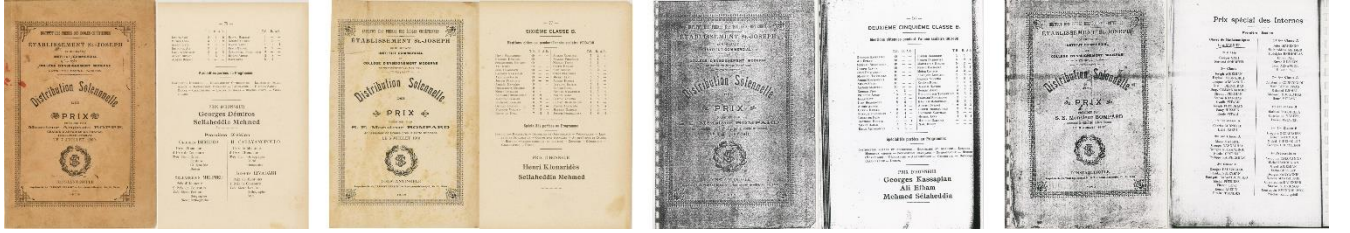
Sonunda "Sellaheddine MEHMED" kaydını buldum; ancak bildiğimiz ""Sellaheddine REŞİT" idi...

Bu sefer, Selâhattin beyin torunu Necmeddin KOCATAŞ ile iletişimim başladı; "MEHMED" ilişkisinin emin olmalıydım... Necmeddin ağabey "MEHMED" ismini bir kayıttan anımsadığını ve arayacağını belirtti. Benim de o sırada 13 Temmuz 2017 günü Hava Müzesinde düzenlediğimiz Anma Konferansı öncesinde, sevgili Stuart KLINE elinde bulunan Naşide hanım ile Selâhattin beye ait Evlilik Cüzdanının fotoğrafının bende olma olasılığı geldi; arşivlere daldım ve sonunda buldum:

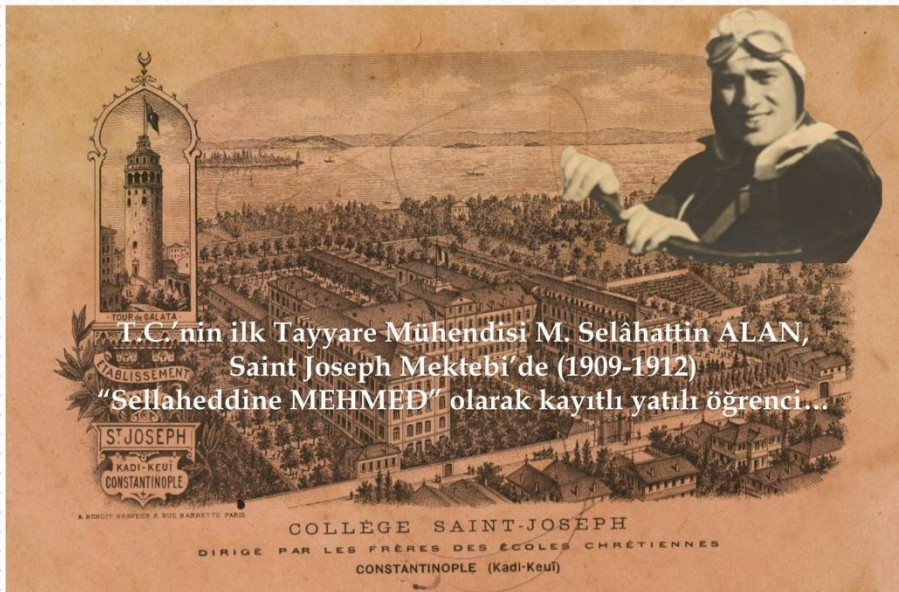
M. Selâhattin!

Ve bana ulaşan okul yıllıklarında, "Sellaheddine MEHMED" kayıtlı olan tüm sayfaları tespit ettim...

...ve sabah gün ağarırken sonucu hazırladım:

Yıllardır süren bir araştırmam daha tamamlandı...

...inançla iş birliği yaparak katkı sağlayanlara teşekkürler 🇹🇷

